

Оповідання П. Куліша: народнопоетичний вектор

Павло Мовчан в одній із своїх статей стверджує думку про те, що проблема «література і фольклор – це перш за все проблема розвитку літературної мови» [4, с. 71]. На наш погляд, це не зовсім так. Адже ідейно-естетична функція фольклору і характер використання його художніх засобів у різних творах митців обумовлені залежністю від їх жанрово-стильових і тематичних особливостей. Крім того, література відрізняється від фольклору «сукупністю історично зумовлених естетичних ознак не лише способом пізнання і відтворення життєвих явищ, формою абстрактного мислення, творчою індивідуальністю» [1, с. 106].

Народнопоетична творчість була для П. Куліша не лише джерелом пізнання дійсності, але й тим художнім матеріалом, за допомогою якого в оповіданнях була створена узагальнююча картина цієї дійсності.

Вибираючи заголовки для своїх оповідань – «Гордовита пара», «Орися», «Січові гості» – автор вносить до них певні уточнення: до першого – «Бабусине оповідання», до другого – «Ідилія» і до третього – «Споминки старого діда». Своєрідні фольклорні вкраплення свідчать про прагнення письменника через певну стилізацію створити оповідання в дусі пісенно-думової народної творчості. Закономірності прозового жанру впливають на характер освоєння фольклорних традицій.

Звернення П. Куліша до уснопоетичних засобів цілком виправдане художньо, оскільки зумовлене його прагненням передати колорит епохи, краю, способу життя, народу, мови героїв. Для наочності наведемо типові прислівно-приказкові вислови, замовляння або заклинання: «Скине оком – наче до тебе заговорить, а заговорить – наче заграє» [3, с. 157], «Дай їй, Господи, всі митарства пройти та й не зупинитись» [3, с. 156], «Бодай вас, безталанночки! – каже було бабуся. – Хоч би ви матіркам своїм відкрилися, хоч би одну людину ви коло себе з щирим серцем та з добрим розумом мали!» [3, с. 161], «як горох при дорозі» [3, с. 172], «вискочать з рук, як мило

в воду» [3, с. 173], «судженої й конем не об'їдеш» [3, с. 169], «весілля весіллям заломити, місяця сонцем загасити» [3, с. 159] та інші.

П. Куліш відображає обряди і звичаї (весілля, заручини) не як декоративну стилізацію, а як повістувальну необхідність – в етнографічному контексті. Етнографічна осначеність оповідань цілком виправдана автором, також надає їм національного колориту. Правий літературознавець Гуменний М., стверджуючи думку про те, що «літературна творчість відрізняється від фольклорної сукупністю історично зумовлених естетичних ознак і не лише способом пізнання і відтворення дійсності, але й принципами художнього добору й типізації життєвих явищ, майстерністю створення персонажів, формою абстрактного мислення, творчою індивідуальністю» [1, с. 112].

Масові народні сцени як художній прийом образного вираження почуттів і переживань, настроїв і бажань народу майстерно використовував П. Куліш в оповіданнях «Гордовита пара», «Орися» та «Січові гості». Перед читачем своєрідний колектив, об'єднаний єдністю певної мети, сприймається як окремий герой творів.

Народна стихія, що органічно входила в мислення письменника, віддзеркалилася в художній образності його творів: у «Гордовитій парі», наприклад, проявилася майже пряма цитація народних пісень; народні вислови – приказки, прислів'я – органічно вплетені в яскраву, емоційно-забарвлену мову діда, бабусі, автора або інших персонажів. Орієнтуючись у своїй художній практиці на живу розмовну мову народу, активно використовуючи скарбницю народної мови – усну поетичну творчість, П. Куліш тим самим досягав афористичності висловлювань персонажів, лаконічності стилю, виразності характерів. Доречно звернутися до думки відомого філософа А. Зіся, який писав: «Література розширює арсенал своїх виражальних засобів – користується символічними узагальненнями, метафоричною мовою, спирається на фольклор тощо» [2, с. 97].

Безпосередній вплив традицій народного казкового епосу проявляється перш за все в сюжетній основі оповідань, яка була цілком

необхідна як своєрідна структура, що витримувала всю вагу авторського повісткування. Якщо простежити за тим, як і в чому виразився вплив поетики казок на сюжет, то необхідно буде дослідити перш за все мотиви, теми, що складають сюжет.

Оповідання П. Куліша «Гордовита пара» та «Січові гості» цілком занурені в минулі події і розкривають їх у саморусі. Ознаки нашого часу виявляються в таких випадках ніби розчиненими в художньому повістванні. Причому достовірність описаних фактів оповідач не гарантує, бо його повісткування видається більшою мірою видуманим, витоки якого знаходяться у фольклорі. Ознаки певного часу вгадуються в поглядах письменника, в особливостях жанру й поетики оповідань, у відборі матеріалу, в повороті теми, в характері соціальної й моральної проблематики.

Література

1. Гуменний Микола. Поетика романного жанру Олеся Гончара: проблеми типологій: монографія / Микола Гуменний. – К.: Акцент, 2005. – 240 с.
2. Зись А. Я. Философия и современный литературный процесс / А. Я. Зись // Вопросы философии. – 1984. – № 2. – С. 96-97.
3. Куліш Пантелеймон. Чорна рада / Пантелеймон Куліш. – К.: Школа, 2008. – 352 с.
4. Мовчан Павло. Возвращение ради обновления / Павло Мовчан // Вопросы литературы. – 1978. - №3. – С. 71-87.